

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М.П. Драгоманова**

УДК 373.5:78].016:[7.071.2:786.2](043.3)

СМОРОДСЬКИЙ Віталій Ігорович

**ФОРМУВАННЯ ВИКОНАВСЬКИХ НАВИЧОК ГРИ НА ФОРТЕПІАНО
В УЧНІВ ДИТЯЧИХ МУЗИЧНИХ ШКІЛ НА ЗАСАДАХ
ЖАНРОВОГО ПІДХОДУ**

13.00.02 – теорія та методика музичного навчання

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ - 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент
КУЗНЕЦОВА Ольга Алексіївна,
Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С.Сковороди, завідувач
кафедри музично-інструментальної підготовки.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
УСТИМЕНКО-КОСОРІЧ Олена Анатоліївна,
Уманський державний університет
імені Павла Тичини, завідувач кафедри
інструментального виконавства;

кандидат педагогічних наук, доцент
ПАРФЕНТЬЄВА Ірина Петрівна,
Миколаївський національний університет
імені В.О. Сухомлинського, доцент кафедри
музичного мистецтва.

Захист відбудеться 9 грудня 2015 р. о 14 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.08 у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий 6 листопада 2015 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л.І. Паньків

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах реформування національної системи освіти перед українською педагогікою мистецтва поставлені завдання щодо духовно-культурного розвитку підростаючого покоління, творчо-інтелектуальних можливостей, формування естетичної свідомості, художньо-естетичних потреб, смаків, відчуття і усвідомлення краси й гармонії в мистецтві та житті. Розвиток музично-творчих здібностей, умінь, виконавських навичок учнів дитячих музичних шкіл та шкіл мистецтв відкриває можливість для духовного становлення особистості та її творчої самореалізації. Високий рівень інструментальної, зокрема фортепіанної підготовки учнів дитячих музичних шкіл обумовлений сформованістю виконавських навичок, що є особливо важливим в умовах підвищення стандартів освіти та відповідності сучасним вимогам музично-педагогічної практики.

Для повноцінної навчальної діяльності учнів у дитячій музичній школі необхідно якісне володіння музичним інструментом. Процес формування виконавських навичок гри на фортепіано в учнів дитячих музичних шкіл нерозривно пов'язаний як з глибоким осмисленням змісту самого процесу музичної освіти, так і розумінням ролі мистецтва в людській діяльності. Формування виконавських навичок гри на фортепіано сприяє всебічному музичному розвитку учнів і передбачає систематизоване вивчення творів різних жанрів, стилів і форм на матеріалі кращих зразків музичної культури. З цієї позиції важливого значення набуває ефективне формування в учнів дитячих музичних шкіл виконавських навичок гри на фортепіано на базі надання комплексу знань у сфері жанрово-стильових особливостей музичного мистецтва.

Аналізуючи процес фортепіанного навчання в музичних школах, набуття учнем знань, умінь та навичок гри на фортепіано, підкреслюємо, що музичні знання, як найбільш місткі, всеохоплюючі категорії, містять у собі факти, музичні явища, всю спільність інформації, отриману учнем у класі фортепіано; уміння вимагають обов'язкової підтримки у вигляді спеціально розроблених форм, методів і засобів мистецького вправлення, що допомагають вирішувати творчі практичні завдання; навички – знаходяться на вищому щаблі перетворюючого втілення знань у навчальній роботі, передбачають автоматизоване їх використання в процесі музично-виконавської діяльності.

Розв'язанню основних проблем фортепіанної педагогіки та виконавства і, зокрема, формуванню виконавських навичок піаністів, були присвячені наукові праці Е.Абдулліна, О.Алексєєва, Г.Артоболевської, Л.Баренбойма, Н.Герасимової-Персидської, Л.Гінзбурга, О.Гольденвейзера, М.Зільберквіта, Д.Кабалевського, Г.Когана, Н.Корихалової, Є.Лібермана, С.Мальцева, Я.Мільштейна, Г.Нейгауза, О.Ніколаєва, Н.Перельмана, С.Савшинського, Г.Ципіна, Г.Шмидт-Шкловської, Т.Юдової-Гальперіної та ін.

Проблеми психології музичного виконавства розглянуто у працях В.Зеленіна, І.Коломійця, С.Мальцева, О.Ніколаєнко, І.Пилипенко, Г.Ципіна та ін. Питання, пов'язані з дослідженням музичних жанрів, стилів, жанрового та жанрово-стильового підходів було розглянуто у працях М.Арановського, Д.Волова, О.Геро, Б.Гнилова, Г.Григор'єва, Н.Драч, О.Зайченко, М.Калашник, В.Клін, В.Конен, Л.Корній, А.Коробової, Л.Крупіної, Л.Мазеля, Є.Назайкинського, Л.Ніколаєвої, О.Соколова, Т.Попової, І.Тайманова, Т.Франтової, В.Холопової, В.Цуккермана, О.Щолокової та ін.

Конкретизація характерних особливостей процесу фортепіанної підготовки учнів дитячих музичних шкіл, аналіз основних проблем, з якими стикаються викладачі фортепіано та учні, засвідчують важливість значення формування виконавських навичок гри на фортепіано. Саме сформовані виконавські навички гри на фортепіано в учнів дитячих музичних шкіл забезпечують повноцінну навчально-музичну діяльність у загально-естетичному (прилучення учнів до цінностей світового музичного мистецтва), інтелектуально-пізнавальному (набуття комплексу музично-теоретичних і мистецтвознавчих знань) та творчо-виконавському (безпосереднє забезпечення процесу поточного фортепіанного навчання, оприлюднення результатів навчальної діяльності тощо) аспектах.

Дослідження сутності процесу фортепіанної підготовки учнів дитячих музичних шкіл дозволило виявити ряд суперечностей у межах традиційного підходу до формування виконавських навичок гри на фортепіано в учнів дитячих музичних шкіл, а саме між: вимогами до нагального удосконалення процесу фортепіанної підготовки у дитячих музичних школах, школах мистецтв і недостатньою динамікою оновлення методичного забезпечення щодо формування виконавських навичок гри на фортепіано; потужним музично-педагогічним потенціалом багатой палітри жанрів фортепіанної музики, що постійно оновлюється, і недостатньою цілеспрямованістю і систематичністю їх вивчення й опрацювання у дитячих музичних школах.

Нагальна необхідність розв'язання означених протиріч засвідчує актуальність теми нашого дослідження на основі науково-теоретичного обґрунтування принципово нових підходів до створення методичного забезпечення фортепіанної підготовки учнів дитячих музичних шкіл, що й визначило вибір теми дисертаційного дослідження. Отже, актуальність, недостатня теоретична розробленість проблеми та необхідність розв'язання зазначених суперечностей зумовили вибір теми дослідження: *«Формування виконавських навичок гри на фортепіано в учнів дитячих музичних шкіл на засадах жанрового підходу»*.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до тематичного плану наукових досліджень кафедри теорії та методики музичної освіти, хорового співу і диригування Інституту мистецтв Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова з проблеми «Зміст, форми, методи і засоби вдосконалення підготовки вчителів музики» (протокол № 5 від 30

грудня 2012 року). Тему дисертаційного дослідження затверджено Вченою радою НПУ імені М.П. Драгоманова (протокол № 5 від 13 грудня 2013 р.) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології НАПН України (протокол № 7 від 30.09.2014 р.).

Мета дослідження - теоретично обґрунтувати, розробити та експериментально перевірити методику формування виконавських навичок гри на фортепіано в учнів дитячих музичних шкіл на засадах жанрового підходу.

Об'єкт дослідження – процес фортепіанного навчання учнів дитячих музичних шкіл.

Предмет дослідження – методика формування виконавських навичок гри на фортепіано в учнів дитячих музичних шкіл на основі жанрового підходу.

Відповідно до мети були сформульовані такі **завдання**:

- проаналізувати наукову літературу з проблеми дослідження, розкрити сутність та зміст поняття «виконавські навички гри на фортепіано»;

- розробити і теоретично обґрунтувати компонентну структуру, визначити критерії, показники та рівні сформованості виконавських навичок гри на фортепіано в учнів дитячих музичних шкіл;

- визначити педагогічні умови ефективного формування виконавських навичок гри на фортепіано в учнів дитячих музичних шкіл;

- визначити педагогічний потенціал жанрового підходу як основи методичного забезпечення щодо формування виконавських навичок гри на фортепіано в учнів дитячих музичних шкіл;

- розробити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити поетапну методику формування виконавських навичок гри на фортепіано в учнів дитячих музичних шкіл на основі жанрового підходу.

Методологічну та теоретичну основу дослідження становлять: науково-теоретичні концепції у сфері філософії мистецької освіти, музичної педагогіки та виховання, мистецтвознавства (В. Андрущенко, Ю. Афанасьєв, Л. Губерський, І. Зязюн, Л. Левчук, В. Лутай, В. Малахов, С. Рапопорт); теоретико-методологічні основи педагогіки мистецтва (Е. Абдулін, Н.Гуральник, Н. Гузій, А. Козир, Л. Масол, В. Орлов, Г. Падалка, Г.Побережна, О. Рудницька, О. Ростовський, О. Хижна, В. Шульгіна, О. Щолокова та ін.); психолого-педагогічні засади формування та розвитку художньо-творчих здібностей особистості (Б. Асаф'єв, О. Костюк, В. Медушевський, Є. Назайкінський, В. Петрушин, С. Сисоєва, Б. Теплов, Б. Яворський та ін.); наукові праці, присвячені розв'язанню основних проблем теорії та методики фортепіанної педагогіки та виконавства (О.Алексєєв, Г.Артоболевська, Л.Баренбойм, Н.Герасимова-Персидська, Л.Гінзбург, О.Гольденвейзер, М.Зільберквіт, Д.Кабалевський, Г.Коган, Н.Корихалова, Є.Ліберман, С.Мальцев, Я.Мільштейн, Г.Нейгауз, О.Николаєв, Н.Перельман, С.Савшинський, Н.Терент'єва, Г.Ципін, Г.Шмідт-Шкловська, О.Щолокова, Т.Юдовіна-Гальперінова); теоретичні основи,

наукові концепції всебічного розвитку особистості, її природних якостей та характеристик (Б.Ананьєв, Д.Богоявленська, Л.Виготський, О.Леонтьєв, О.Матюшкін, Р.Немов, О.Петровський, В.Рибалко, С.Рубінштейн, Б.Теплов); наукові праці з проблем психології музичного виконавства (В.Зеленін, І.Коломієць, С.Мальцев, О.Ніколаєнко, І.Пилипенко, Г.Ципін); наукові праці у галузі дослідження музичних жанрів, стилів, жанрового та жанрово-стильового підходів (М.Арановський, Д.Волов, О.Геро, Б.Гнилов, Г.Григор'єв, Н.Драч, О.Зайченко, М.Калашник, В.Клин, В.Конен, Л.Корній, А.Коробова, Л.Крупіна, Л.Мазель, О.Соколов, Т.Попова, І.Тайманов, Т.Франтова, В.Холопова, В.Цуккерман та ін.).

Для досягнення мети та вирішення поставлених завдань були використані загальнонаукові **методи дослідження:**

- *теоретичні* – аналіз науково-теоретичної літератури з досліджуваної проблеми, систематизація та узагальнення педагогічного досвіду щодо формування виконавських навичок гри на фортепіано; класифікація та порівняння отриманих теоретичних та експериментальних даних; моделювання процесу фортепіанної підготовки у дитячій музичній школі;

- *емпіричні* – цілеспрямоване педагогічне спостереження, анкетування, тестування, опитування, індивідуальні та групові бесіди, інтерв'ювання, педагогічний експеримент для виявлення результативності експериментальної роботи, проєктивні методи;

- методи математичної статистики – статистична обробка отриманих в результаті педагогічного експерименту даних, їх аналіз, а також аналіз динаміки формування досліджуваного феномену, його компонентних складових з метою перевірки ефективності експериментальної методики.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що:

- *вперше*: теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено методику формування виконавських навичок гри на фортепіано в учнів дитячих музичних шкіл на основі жанрового підходу;

- *уточнено* сутність поняття «виконавські навички гри на фортепіано на засадах жанрового підходу», а також здійснено теоретичне обґрунтування і формулювання цієї дефініції;

- *розроблено* структурні складові виконавських навичок гри на фортепіано в учнів дитячих музичних шкіл, визначено критерії, показники та рівні їх сформованості;

- *конкретизовано* методичне забезпечення формування виконавських навичок гри на фортепіано в учнів ДМШ за рахунок уведення системи блоків (цільового, змістового, процесуального, оцінювального, результативного), що забезпечують бачення результативності впровадження означеної методики в якості набуття учнями сформованого комплексу необхідних навичок;

- *подальшого розвитку* набули теоретичні положення щодо вдосконалення змісту, методів, форм викладання гри на фортепіано, педагогічні

умови, а також методичне забезпечення формування виконавських навичок гри на фортепіано в учнів дитячих музичних шкіл.

Практичне значення дослідження полягає в ефективності апробації розроблених педагогічних умов та впровадженої поетапної методики формування виконавських навичок гри на фортепіано в учнів дитячих музичних шкіл на засадах жанрового підходу. Матеріали дисертаційного дослідження можуть бути використані безпосередньо під час фортепіанної підготовки учнів дитячих музичних шкіл, у процесі створення методичних рекомендацій для викладачів фортепіано у ДМШ, студентів вищих музично-педагогічних навчальних закладів з навчальних курсів «Методика музичного виховання», «Методика викладання гри на фортепіано».

Апробація та впровадження результатів дослідження. Основні теоретичні та методичні положення дисертації пройшли апробацію на міжнародних наукових конференціях: «Художня культура і освіта: традиції, сучасність, перспективи» (Мелітополь, 2013); «Гуманістичні орієнтири мистецької освіти» (Київ, 2013, 2015); «Теоретичні та методичні засади розвитку мистецької освіти в контексті європейської інтеграції» (Суми, 2013); XVII Міжнародній науково-практичній конференції «Музично-просвітницька діяльність педагога в системі вищої мистецької освіти» (Харків, 2014); XII Міжнародні педагогічно-мистецькі читання пам'яті професора О.П.Рудницької «Педагогіка мистецтва і мистецтво педагогічної дії» (Київ, 2014); XVIII Міжнародній науково-практичній конференції «Музично-просвітницька підготовка студентів у педагогічній освіті» (Харків, 2015); на всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Художньо-педагогічні читання» (Харків, 2007); «Музична освіта України: проблеми теорії, методики, практики» (Дрогобич, 2013); «Мистецька освіта в Україні: проблеми теорії і практики» (Київ, 2014); на звітних науково-практичних конференціях професорсько-викладацького складу Інституту мистецтв, засіданнях кафедри теорії та методики музичної освіти, хорового співу і диригування НПУ імені М. Драгоманова.

Теоретичні положення та практичні результати науково-дослідної роботи впроваджено у навчально-виховний процес Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (довідка 07-10/1290 від 26.03. 2015 р.); КПСМНЗ «Дитяча школа мистецтв № 6», м. Харків» (довідка №59 від 21.06. 2015 р.); КПСМНЗ «Дитяча музична школа № 10», м. Харків (довідка № 181 від 25.06. 2015 р.); КПСМНЗ «Харківська школа мистецтв для підлітків і дорослих» (довідка № 40 від 19.06. 2015 р.).

Публікації. Основні теоретичні положення і результати дослідження відображені у 7 публікаціях, з них 5 – у провідних фахових виданнях з педагогіки, 1 публікація у міжнародному виданні.

Структура та обсяг дисертаційної роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (226 найменувань). Основний текст дисертації

складає 179 сторінок, загальний обсяг роботи – 227 сторінок. Робота містить 16 таблиць, 3 рисунки, що разом із додатками становить 28 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, розкрито теоретичні основи формування виконавських навичок гри на фортепіано учнів ДМШ, охарактеризовано методи, показано наукову новизну, теоретичне та практичне значення одержаних результатів досліджено-експериментальної роботи, наведено дані щодо апробації та впровадження результатів дослідження.

У першому розділі *«Науково-теоретичні основи формування виконавських навичок гри на фортепіано в учнів дитячих музичних шкіл»* розглянуто теорію та методику викладання гри на фортепіано, окреслено ключові наукові позиції щодо досліджуваного феномена, наведено авторське розуміння сутності навчання гри на фортепіано учнів дитячих музичних шкіл.

Аналіз науково-методичної літератури присвяченої розв'язанню основних проблем теорії та методики фортепіанного навчання (О.Алексеев, Г.Артоболевська, Л.Баренбойм, Л.Гінзбург, О.Гольденвейзер, Г.Коган, Н.Корихалова, Є.Ліберман, С.Мальцев, Я.Мільштейн, Г.Нейгауз, О.Ніколаєв, Н.Перельман, С.Савшинський, Г.Ципін, Г.Шмідт-Шкловська, О.Щолокова та ін.), дозволив засвідчити, що накопичені значні теоретичні ресурси, особливо в сфері методики навчання на фортепіано, самостійної роботи учнів над музичними творами, організації домашніх занять у процесі впровадження методів розвивального навчання. Визначено виховні аспекти означеного процесу, окреслені методичні поради як для учнів дитячих музичних шкіл, так і для викладачів – у плані роботи із учнями та їх професійного самовдосконалення.

Незважаючи на те, що теорія та методика викладання фортепіано накопичила значні теоретичні ресурси у сфері розвитку виконавських навичок гри на фортепіано учнів ДМШ, сучасна парадигма мистецької освіти обумовлює необхідність подальшого здійснення педагогічних досліджень у трьох напрямках. До цих напрямків належать: когнітивний, що пов'язаний із набуттям учнями музично-теоретичних, музично-історичних, мистецтвознавчих та інших знань у царині багатого різноманіття жанрів фортепіанної музики, які забезпечують теоретичну основу для набуття виконавських навичок гри на фортепіано; операційно-технічний, пов'язаний із виконавською стороною фортепіанного навчання; творчо-діяльнісний, пов'язаний із розвитком комплексу музичних здібностей учнів.

У розділі проаналізовано сутність понять «уміння» та «навички», а також встановлено взаємозв'язок між ними. Поняття «уміння» окреслено як проміжний етап оволодіння новим способом дії, що заснований на будь-

якому правилі (знанні), що відповідає правильному використанню знання в процесі вирішення певних задач, але ще не досяг у своїй сформованості рівня навички. Уміння можна співвіднести з рівнем, який є реалізованим на початковому етапі навчання у формі засвоєного знання (правила, визначення тощо), яке є зрозумілим для учнів і може бути довільно відтвореним. У подальшому процесі практичного використання цього знання воно набуває деяких операційних характеристик, виступаючи у формі правильно виконуваної дії, регульованого цим правилом. У разі будь-яких виникаючих труднощів учень звертається до правила з метою контролю за виконуваною дією, або у процесі роботи над допущеними помилками.

Поняття «навички» окреслено як автоматизовані елементи свідомої дії людини, які виробляються в процесі її виконання. Навичка виникає як свідома дія, що у процесі повторення автоматизується, і потім функціонує як автоматизований спосіб виконання цієї дії. Те, що дана дія стала навичкою, означає, що індивід в результаті вправи придбав можливість здійснювати дану операцію, не роблячи її виконання своєю свідомою метою. Встановлено рівні оволодіння учнями діями, відповідними навчальним умінням і навичкам, а саме: нульовий рівень - учні абсолютно не володіють даними діями (немає вміння); перший рівень - учні знайомі з характером даної дії, вміють виконувати її лише при достатній допомозі вчителя (дорослого); другий рівень - учні вміють виконувати дану дію самостійно, але лише за зразком, наслідуючи дії вчителя або однолітків; третій рівень - учні вміють досить вільно виконувати дії, усвідомлюючи кожен крок; четвертий рівень - учні автоматизовано, згорнуто і безпомилково виконують дії (навик).

У розділі здійснено наукове узагальнення сутності поняття «виконавські навички гри на фортепіано», що виступає в якості комплексу автоматизованих елементів свідомої творчо-музичної діяльності, який базується на музично-теоретичних, мистецтвознавчих, методичних знаннях, виробляється в процесі виконання фортепіанних творів різних жанрів і забезпечує творчий характер музикування учнів. Виконавські навички гри на фортепіано виникають як свідомо організовані цілеспрямовані дії, що в процесі систематичного повторення автоматизуються і потім функціонують автоматично. Конкретизовано специфіку виконавських навичок гри на фортепіано, яка обумовлюється їх актуалізацією на основі несвідомого контролю з боку учнів під час їх застосування, а також можливістю точного й безпомилкового виконання того чи іншого елемента фортепіанної гри на основі раціональних емоційно-психологічних та фізіологічно-енергетичних затрат.

Дослідження змісту фортепіанних навичок гри на фортепіано в учнів ДМШ, шкіл мистецтв передбачає виокремлення декількох основних груп навичок гри на фортепіано. Зміст фортепіанних навичок гри на фортепіано включає наступні групи: нотно-орієнтовні, до яких можна віднести все, що стосується нотного тексту: термінологію, визначення форми твору, тональності тощо; темпо-метроритмічні, до яких відносяться навички,

пов'язані із здібностями відчувати співвідношення темпу, метру і ритму в конкретному музичному творі та правильно їх відтворювати під час виконання; технічні, мета яких – забезпечити умови, при яких технічний апарат буде здатний краще виконати необхідне музичне завдання, тобто активність, гнучкість та пластичність піаністичного апарату, доцільність та економія рухів, а також, взагалі, керованість технічним процесом під час виконання музичного твору; мелодико-фразувальні, до яких можна віднести навички, що формуються під час роботи над фразуванням, мелодією, інтонуванням, артикуляцією, агогікою, педалізацією тощо; художньо-виражальні, що мають на меті виховання розуміння образного змісту музики, емоційного відгуку на неї, правильного відображення задуму автора музичного твору; емоційно-вольові, що включають в себе психологічні особливості та установки, що оптимізують процес роботи (особливо самостійної) над музичним твором (цілеспрямованість, наполегливість, рішучість, витримка та дисциплінованість), а також точне, безпомилкове виконання фортепіанних творів під час оприлюднення результатів навчальної діяльності. Формування виконавських навичок в учнів ДМШ під час опрацювання навчально-педагогічного репертуару повинно розглядатись, перш за все, як залучення учня до світу прекрасного, як ще один крок для розкриття його творчої індивідуальності. У такому випадку одночасно будуть розв'язуватись і відповідні піаністичні завдання.

У другому розділі *«Методична основа формування виконавських навичок гри на фортепіано учнів дитячих музичних шкіл»* визначено зміст і характерні особливості виконавських навичок гри на фортепіано, синкретичний характер їх формування у процесі інструментальної підготовки, що обумовлює розгляд досліджуваного феномена з позицій наявності тісних взаємозв'язків між основними групами означених навичок.

Структурний аналіз виконавських навичок гри на фортепіано учнів дитячих музичних шкіл, проведений на основі комплексного підходу, дозволяє визначити досліджуваний феномен в якості комплексу *мотиваційно-пізнавального, тренувально-операційного та творчо-результативного* компонентів, нерозривно пов'язаних між собою.

Критерієм *мотиваційно-пізнавального компонента* визначена *міра особистісної спрямованості учнів ДМШ щодо набуття знань і умінь у сфері фортепіанного виконавства* (показники: наявність художньо-естетичних потреб щодо ознайомлення з різними жанрами фортепіанної музики; вияв інтересу до набуття знань і умінь під час опрацювання й виконання різних жанрів навчально-педагогічного репертуару).

Критерієм *тренувально-операційного компонента* визначено *ступінь готовності учнів ДМШ до автоматизованого виконання основних елементів фортепіанної гри* (показники: здатність учнів ДМШ до визначення нотно-орієнтовних особливостей різних жанрів фортепіанної музики; здатність до відчуття та перманентного відтворення співвідношення темпу і метро-ритму під час виконання різних жанрів фортепіанної музики; здатність до відчуття

та перманентного відтворення співвідношення інтонаційно-мелодичного фразування із педалізацією та артикуляцією під час опрацювання й виконання різних жанрів навчально-педагогічного репертуару).

Критерієм *творчо-результативного компонента* визначено міру сформованості виконавської надійності в учнів ДМШ у процесі оприлюднення результатів навчання гри на фортепіано (показники: здатність до керування технічним процесом під час прилюдного виконання музичного твору; здатність до відтворення образного змісту та відображення творчого задуму автора під час прилюдного виконання різних жанрів навчально-педагогічного репертуару).

У процесі дослідження компонентних складових виконавських навичок гри на фортепіано в учнів дитячих музичних шкіл було зроблено авторське визначення *готовності учнів до автоматизованого виконання основних елементів фортепіанної гри згідно основних груп виконавських навичок, що окреслює цей феномен в якості психічного стану учнів, що формується на основі комплексу пізнавальної діяльності, навчально-тренувальної роботи на основі методів і засобів мистецького вправління у виконавській діяльності, залучених у процесі навчання гри на фортепіано у ДМШ*. Сформованість готовності учнів до автоматизованого виконання основних елементів фортепіанної гри згідно основних груп виконавських навичок включає: усвідомлення значущості володіння означеними навичками для успішної виконавської діяльності, усвідомлення потреби щодо сформованості цих навичок, сконцентрованість зусиль для задоволення цієї потреби.

У розділі визначено сутність жанрового підходу під час роботи з фортепіанними творами, що полягає в можливості учнів відпрацьовувати необхідні музичні навички фортепіанного виконавства на прикладі конкретних жанрів. Застосування у процесі фортепіанної підготовки жанрового підходу як сукупності способів та прийомів розгляду багатства видів музичного мистецтва, зокрема фортепіанного забезпечує диференціацію та розуміння музичних жанрів. Музичний жанр є одним з найважливіших засобів художнього ототожнення, що дозволяє визначити способи та умови сприйняття і виконання музичних творів, а також усвідомити особливості їх змісту і форми. Поняття музичного жанру відображає основну проблему музикознавства та музичної естетики - взаємозв'язок між зовнішньо-музичними факторами творчості та її суто музичними характеристиками.

Проведене діагностування сформованості виконавських навичок гри на фортепіано в учнів ДМШ дозволило встановити: цілеспрямоване формування виконавських навичок гри на фортепіано в учнів ДМШ на основі жанрового підходу є важливою проблемою, актуальність якої постійно зростає, оскільки більшість опитаних респондентів різних вікових категорій вважає розв'язання означеної проблеми значущим фактором удосконалення фортепіанної підготовки.

Специфіка формування виконавських навичок гри на фортепіано в учнів ДМШ на основі жанрового підходу, виявлена нами під час здійснення діагностувального експерименту, дозволила окреслити *педагогічні умови ефективного формування досліджуваного феномена, а саме: педагогічне забезпечення позитивного емоційного супроводження процесу формування виконавських навичок гри на фортепіано в учнів дитячих музичних шкіл шляхом створення під час індивідуальних занять позитивної атмосфери діалогічного спілкування на кшталт «викладач фортепіано – учень», «учень – музичний твір», «учень – учень»; педагогічне стимулювання особистісної спрямованості учнів дитячих музичних шкіл на набуття виконавських навичок гри на фортепіано шляхом надання цьому процесу особистісно-смыслового значення; варіативне чергування форм, методів і засобів мистецького навчання із метою запобігання втомлюваності учнів у процесі формування виконавських навичок гри на фортепіано.*

У третьому розділі *«Експериментальна перевірка ефективності методики формування виконавських навичок гри на фортепіано в учнів дитячих музичних шкіл на засадах жанрового підходу»* показано впровадження поетапної методики формування виконавських навичок гри на фортепіано в учнів ДМШ на засадах жанрового підходу, наведені результати констатувального, контрольного та формувального експериментів.

На констатувальному етапі експериментальної роботи було уточнене поняття жанру в процесі фортепіанного навчання учнів ДМШ: музичні жанри – це роди і види музичних творів, які історично склалися у зв'язку з різними типами змісту музики та конкретним її життєвим призначенням, з різними соціальними (частково, соціально-побутовими та соціально-прикладними) функціями та різними умовами її виконання та сприйняття. З огляду на вищезазначене, аналіз статистичних даних, отриманих під час констатувального експерименту, надав можливість надати характеристики низькому, середньому та високому рівням сформованості виконавських навичок гри на фортепіано в учнів ДМШ, шкіл мистецтв. За результатами констатувального експерименту більш як у третини учнів ДМШ, шкіл мистецтв (36,84 %) не лише не спостерігається автоматизованість залучення нотно-орієнтовних, метро-ритмічних, технічно-піаністичних та інших навичок, а означені виконавські навички гри на фортепіано є несформованими.

Формувальний експеримент передбачав упровадження і перевірку методичного забезпечення у три етапи: на I – спонукально-ознайомлювальному етапі – відбувалось формування мотиваційно-пізнавального компонента, на II – розвивально-оцінювальному етапі – здійснювалось формування тренувально-операційного компонента, на III – самостійно-продуктивному – формування творчо-результативного компонента. Експериментальна робота базувалась на жанровому підході та включала наступні заходи: конкретизацію змісту кожного з етапів формування виконавських навичок гри на фортепіано в учнів дитячих

музичних шкіл на засадах жанрового підходу; упровадження сукупності методів та визначення особливостей їх застосування для кожного етапу формувального експерименту; експериментальна перевірка ефективності розробленого методичного забезпечення; аналіз і діагностування динаміки формування комплексу виконавських навичок гри на фортепіано в учнів ДМШ шляхом порівняння результатів контрольних зрізів, проведених у контрольній та експериментальній групах.

Зміст *спонукально-ознайомлювального* етапу полягав не лише у широкому ознайомленні учнів із завданнями щодо цілеспрямованого формування виконавських навичок гри на фортепіано, засвоєння необхідних для цього знань на основі широкого опрацювання навчально-педагогічного репертуару різних жанрів, а й у роз'ясненні важливості цих завдань для власного особистісного розвитку дітей, можливостей застосування набутих навичок у подальшому житті. Цей етап експериментальної роботи було присвячено як формуванню вмотивованості учнів ДМШ щодо формування у них виконавських навичок гри на фортепіано, розвитку художньо-естетичних потреб, інтересу до фортепіанної навчальної діяльності, так і наданню системних знань, необхідних для формування означених навичок. До різноманітних методів на *спонукально-ознайомлювальному* етапі педагогічної роботи було включено методи мотивації мистецького навчання, ескізне виконання музичних творів, читання з листка дитячого фортепіанного репертуару із здійсненням наскрізного аналізу музичних творів, що супроводжувалось творчими бесідами, поточними коментарями, методи демонстрації фортепіанних творів, навчальні дискусії тощо. Сукупність використання означених методів на I етапі формувального експерименту була спрямована на забезпечення систематизації знань учнів, спонукання їх до формування та удосконалення навичок фортепіанного виконавства як нотно-орієнтовних, технічно-операційних, так і навичок щодо цілісного аналізу музичних творів, обговорення та визначення стилєвих та жанрових особливостей їх виконавської інтерпретації.

Зміст *розвивально-оцінювального етапу* передбачав цілеспрямоване, систематичне відпрацювання й розвиток нотно-орієнтовних, темпо-метроритмічних, мелодико-фразувальних, технічних навичок виконання фортепіанних творів різних жанрів. Окрім цього, під час розвивально-оцінювального етапу експериментальної роботи відпрацьовувалась здатність учнів щодо самостійного визначення труднощів у виконавському опануванні музичних творів різних жанрів, способи їх подолання, а також оцінювання успішності процесу формування виконавських навичок гри на фортепіано. Методи педагогічної роботи на цьому етапі базуються на реалізації педагогічної умови щодо їх чергування для запобігання втомлюваності учнів і урізноманітнення процесу фортепіанного навчання. На розвивально-оцінювальному етапі експерименту було застосовано методи постановки проблемних запитань, котрі сприяли більш глибокому осягненню мистецького твору, вимагали розкриття нових аспектів розуміння та

виконання різних жанрів фортепіанної музики, висвітлювали можливі суперечливі тлумачення образного змісту твору; методи зіставлення художніх зразків за принципами аналогії та контрасту, створення емоційної драматургії виконання музичних творів, які разом склали систему методів «осмислення музики».

Зміст *самостійно-продуктивного етапу* передбачає не лише відпрацювання навичок виконавської надійності щодо точного, безпомилкового виконання фортепіанних творів під час оприлюднення результатів інтерпретаційної діяльності, але й перевірку й осмислення учнями педагогічної доцільності запропонованих методів і прийомів експериментальної роботи. На відміну від попередніх, на цьому етапі зростає частка самостійної роботи учня над відпрацюванням навичок фортепіанного виконавства. Методичні зусилля спрямовуються на формування в учнів здатності до творчого самовираження, до проєкції набутих знань та вмінь, що складає творчий продукт інтерпретаційного опрацювання. Під час перебігу самостійно-продуктивного етапу було використано наступні методи мистецького навчання: вербальні (бесіди, словесні пояснення особливостей музичного жанру, вербалізація змісту музичних творів, поточні коментарі тощо), образно-демонстраційні, методи інтерпретаційного опрацювання, методи аналізу й контролю результатів оприлюднення навчальної діяльності тощо. Особливого значення на цьому етапі набуло застосування методу створення ситуацій успіху, необхідних для забезпечення виконавської надійності.

Для формування необхідних виконавських навичок було комплексно використано наступні групи методів: *мотивації мистецького навчання* (пізнавальні, музично-дидактичні, симулятивно-рольові ігри, навчальні дискусії, заохочення тощо, а також підгрупа методів обов'язку і відповідальності (методи контролю й самоконтролю, метод роз'яснення значущості формування виконавських навичок гри на фортепіано тощо); *вербальних* методів (розповідь, бесіда, поточний коментар, вербалізація змісту музичних творів, пояснення тощо); *теоретичних* методів (пізнання від загального до конкретного, метод аналізу нотного тексту, метод аналітичного сприймання звучання музичного твору тощо); *мистецького вправлення* (вправи для розвитку фортепіанної техніки, виконання етюдів, ескізного опрацювання фортепіанних творів тощо); *добору навчально-педагогічного репертуару* (створення ситуації самостійного вибору, метод перманентного розширення навчально-педагогічного репертуару, метод оцінювання доцільності використання фортепіанного твору, читання з листка); *образно-демонстраційних* методів (демонстрації фортепіанних творів, метод художньої ілюстрації словесних пояснень тощо); *інтерпретаційного опрацювання фортепіанного твору* (художньо-педагогічний аналіз щодо засобів музичної виразності, інтерпретаційне планування, оцінювання і рейтингове ранжування результатів інтерпретаційної діяльності);

інноваційних методів мистецького навчання (інтерактивні, сугестивні, інформаційно-комунікаційні методи та форми).

Провідним засобом формування виконавських навичок гри на фортепіано під час проведення формувального експерименту було визначено багату палітру жанрів фортепіанної музики, що склала основу навчально-педагогічного репертуару для учнів ДМШ, шкіл мистецтв. За основу нами був взятий жанр фортепіанної мініатюри, як найбільш доступний і універсальний, оскільки саме цей жанр найбільш часто носить риси й ознаки, зрозумілі й звичні для учнів з раннього дитинства. Мова йде про риси й ознаки пісенності, танцювальності та маршевості.

Побудова методичного забезпечення передбачала наявність *цільового блоку*, який забезпечував бачення кінцевого результату впровадження методики в якості набуття учнями сформованого комплексу навичок фортепіанного виконавства на основі жанрового підходу; *змістового блоку* щодо відображення компонентних складових означеного комплексу; *процесуального блоку*, що об'єднує етапи впровадження методики та безпосередньо методи впливу на учнів під час формування виконавських навичок гри на фортепіано; *оцінювального блоку*, який відповідно до визначених критеріїв і показників сформованості досліджуваного феномена здійснює оцінювання процесу формування виконавських навичок на основі застосування методів контролю та оцінювання, що забезпечує можливість отримання оперативної інформації щодо перебігу процесу впровадження методики; *результативного блоку*, який відображує динаміку формування виконавських навичок гри на фортепіано як результат синтезу вище зазначених блоків.

Як свідчать результати формувального експерименту, реалізація авторської методики позитивно вплинула на формування виконавських навичок учнів. Цьому процесу сприяло виконання розроблених методів, засобів та завдань аналітичного, дослідницького та творчого характеру. Експериментальна робота продемонструвала, що ефективність процесу формування виконавських навичок гри на фортепіано учнів дитячих музичних шкіл зростає при реалізації у навчально-виховному процесі розробленої нами методики. Аналіз отриманих статистичних даних дозволяє говорити про приріст на високому та середньому рівнях, що відбувся в експериментальній групі. Так, у ЕГ середній приріст на високий рівень становить 6,1 % (з 20,6 % до 26,7%); на середній – відповідно 12,9% (з 47,1% до 60,0%). На низькому рівні маємо показники зменшення кількості досліджуваних на 19 % (з 32,3% до 13,3%). Це відбулося за рахунок «переходу» учнів ЕГ з низького рівня на середній, відповідно з середнього на високий рівень сформованості виконавських навичок.

Результати формувального експерименту свідчать, що його мета досягнута повністю, оскільки в результаті його проведення вдалося підвищити рівень сформованості виконавських навичок через впровадження авторської методики. З огляду на вищезазначене, можна констатувати, що

запропоноване нами методичне забезпечення формування виконавських навичок гри на фортепіано в учнів ДМШ, шкіл мистецтв є ефективним. Одержані результати порівняльного аналізу, отримані за допомогою методів математичної статистики, підтверджують ефективність розробленої методики формування виконавських навичок гри на фортепіано в учнів ДМШ, шкіл мистецтв, можливість її застосування у різних навчальних групах, а також її екстраполяції. Методика органічно входить у процес фортепіанної підготовки учнів, не перевантажуючи навчально-виховний процес збільшенням годин, одночасно забезпечуючи підсилення мотивації не тільки щодо формування виконавських навичок гри на фортепіано, але й щодо навчальної, творчо-виконавської музичної діяльності учнів у цілому.

Таблиця 1

Розподіл учнів ДМШ за рівнями сформованості виконавських навичок гри на фортепіано на засадах жанрового підходу за результатами формувального експерименту

Критерії	Високий рівень		Середній рівень		Низький рівень	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
I	7/20,59	8/26,67	17/50,0	19/63,33	10/29,41	3/10,0
II	6/17,6	07/23,3	15/44,1	18/60,0	13/38,3	05/16,7
III	8/23,53	9/30	16/47,06	18/60,0	10/29,41	03/10,0
Загальний рівень	7/20,6	8/26,7	16/47,1	18/60,0	11/32,3	4/13,3

Таким чином, як свідчать результати формувального експерименту, реалізація авторської методики позитивно вплинула на формування виконавських навичок учнів. Цьому процесу сприяло виконання розроблених методів, засобів та завдань аналітичного, дослідницького, та творчого характеру. Експериментальна робота продемонструвала, що ефективність процесу формування виконавських навичок гри на фортепіано учнів дитячих музичних шкіл зростає при реалізації у навчально-виховному процесі розробленої нами методики.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні проведено теоретичну розробку проблеми формування виконавських навичок гри на фортепіано в учнів дитячих музичних шкіл, шкіл мистецтв, методологічно обґрунтовано і сформульовано визначення цього поняття, з'ясовано його сутність і специфіку, розроблено, апробовано та експериментально перевірено поетапну методику ефективного формування виконавських навичок гри на фортепіано в учнів дитячих музичних шкіл. Відповідно до поставлених і вирішених завдань зроблено висновки.

1. Дослідження змісту фортепіанної підготовки учнів дитячих музичних шкіл дозволило виявити актуальність проблеми формування виконавських навичок гри на фортепіано в учнів дитячих музичних шкіл у контексті сучасних вимог реформування системи мистецької освіти щодо нагальної необхідності удосконалення процесу фортепіанної підготовки у дитячих музичних школах шляхом оновлення методичного забезпечення на основі науково-теоретичного обґрунтування принципово нових підходів до створення сучасних методик.

2. Вивчення й аналіз науково-теоретичних основ з проблеми дослідження дозволили сформулювати авторське визначення *сутності* поняття «виконавські навички гри на фортепіано» в якості комплексу автоматизованих компонентів свідомої творчо-музичної діяльності, який базується на музично-теоретичних, мистецтвознавчих, методичних знаннях, виробляється в процесі виконання фортепіанних творів різних жанрів і забезпечує творчий характер музикування учнів. Виконавські навички гри на фортепіано виникають як свідомо організовані цілеспрямовані дії, що у процесі систематичного повторення автоматизуються і потім функціонують автоматично. Конкретизовано *специфіку* виконавських навичок гри на фортепіано, яка обумовлюється їх актуалізацією на основі несвідомого контролю з боку учнів під час їх застосування, а також можливістю точного й безпомилкового виконання того чи іншого елемента фортепіанної гри на основі раціональних емоційно-психологічних та фізіологічно-енергетичних затрат.

3. Структурний аналіз виконавських навичок гри на фортепіано учнів дитячих музичних шкіл, проведений на основі комплексного підходу, дозволяє визначити досліджуваний феномен в якості комплексу мотиваційно-пізнавального, тренувально-операційного та творчо-результативного компонентів, нерозривно пов'язаних між собою. Критерієм *мотиваційно-пізнавального компонента* визначена *міра особистісної спрямованості учнів ДМШ щодо набуття знань і умінь у сфері фортепіанного виконавства*; критерієм *тренувально-операційного компонента* визначено *ступінь готовності учнів ДМШ до автоматизованого виконання основних елементів фортепіанної гри*; критерієм *творчо-результативного компонента* визначено *міру сформованості виконавської надійності в учнів ДМШ у процесі оприлюднення результатів навчання гри на фортепіано та їх показники*. Діагностування означеного феномена дозволило визначити рівні виконавських навичок гри на фортепіано учнів дитячих музичних шкіл, а саме: високий, середній та низький.

4. Специфіка формування виконавських навичок гри на фортепіано в учнів ДМШ на основі жанрового підходу, виявлена нами під час здійснення констатувального експерименту, дозволила окреслити педагогічні умови ефективного формування досліджуваного феномена, а саме: педагогічне забезпечення позитивного емоційного супроводження процесу формування

виконавських навичок гри на фортепіано в учнів дитячих музичних шкіл шляхом створення під час індивідуальних занять з фортепіано позитивної атмосфери діалогічного спілкування на кшталт «викладач фортепіано – учень», «учень – музичний твір», «учень – учень»; педагогічне стимулювання особистісної спрямованості учнів дитячих музичних шкіл на набуття виконавських навичок гри на фортепіано шляхом надання цьому процесу особистісно-сміслового значення; варіативне чергування форм, методів і засобів мистецького навчання із метою запобігання втомлюваності учнів у процесі формування виконавських навичок гри на фортепіано. Важливих засобів формування виконавських навичок гри на фортепіано в учнів ДМШ є застосування у процесі фортепіанної підготовки жанрового підходу як сукупності способів та прийомів розгляду багатства видів музичного мистецтва, зокрема фортепіанного, що забезпечує диференціацію та розуміння цих жанрів. Педагогічний потенціал жанрового підходу під час роботи з фортепіанними творами полягає у тому, що учні мають можливість на прикладі конкретних жанрів відпрацьовувати конкретні музичні навички фортепіанного виконавства.

5. Розроблено, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено поетапну методику формування виконавських навичок гри на фортепіано в учнів дитячих музичних шкіл на основі жанрового підходу. Провідним засобом формування виконавських навичок гри на фортепіано під час проведення формувального експерименту було визначено багату палітру жанрів фортепіанної музики, що склала основу навчально-педагогічного репертуару для учнів ДМШ, шкіл мистецтв.

Формувальний експеримент проходив у перебігу трьох етапів: спонукально-ознайомлювального, розвивально-оцінювального та самостійно-продуктивного. Зміст *спонукально-ознайомлювального* етапу полягав не лише у широкому ознайомленні учнів із завданнями щодо цілеспрямованого формування виконавських навичок гри на фортепіано, засвоєння необхідних для цього знань на основі широкого опрацювання навчально-педагогічного репертуару різних жанрів, а й у роз'ясненні важливості цих завдань для власного особистісного розвитку дітей, можливостей застосування набутих навичок у подальшому житті. Цей етап експериментальної роботи було присвячено як формуванню вмотивованості учнів ДМШ щодо формування у них виконавських навичок гри на фортепіано, розвитку художньо-естетичних потреб, інтересу до фортепіанної навчальної діяльності, так і наданню системних знань, необхідних для формування означених навичок. Зміст *розвивально-оцінювального етапу* передбачав цілеспрямоване, систематичне відпрацювання й розвиток нотно-орієнтованих, темпо-метроритмічних, мелодико-фразувальних, технічних навичок виконання фортепіанних творів різних жанрів. Окрім цього, під час розвивально-оцінювального етапу експериментальної роботи відпрацьовувалась здатність учнів щодо самостійного визначення труднощів у виконавському опануванні музичних творів різних жанрів, способи їх подолання, а також оцінювання успішності

процесу формування виконавських навичок гри на фортепіано. Методи педагогічної роботи на цьому етапі базуються на реалізації педагогічної умови щодо їх чергування для запобігання втомлюваності учнів і урізноманітнення процесу фортепіанного навчання. Зміст *самостійно-продуктивного етапу* передбачає не лише відпрацювання навичок виконавської надійності щодо точного, безпомилкового виконання фортепіанних творів під час оприлюднення результатів інтерпретаційної діяльності, але й перевірку й осмислення учнями педагогічної доцільності запропонованих методів і прийомів експериментальної роботи. На відміну від попередніх, на цьому етапі зростає частка самостійної роботи учня над відпрацюванням навичок фортепіанного виконавства. Методичні зусилля спрямовуються на формування в учнів здатності до творчого самовираження, до проєкції набутих знань та вмій, що складає творчий продукт інтерпретаційного опрацювання.

6. Аналіз отриманих статистичних даних дозволяє говорити про приріст на високому та середньому рівнях, що відбувся в експериментальній групі. Так, у ЕГ середній приріст на високий рівень становить 6,1 % (з 20,6 % до 26,7%); на середній – відповідно 12,9% (з 47,1% до 60,0%). На низькому рівні маємо показники зменшення кількості досліджуваних на 19 % (з 32,3% до 13,3%). Це відбулося за рахунок «переходу» учнів ЕГ з низького рівня на середній, відповідно з середнього на високий рівень сформованості виконавських навичок. Результати формувального експерименту свідчать, що мета дослідження досягнута повністю, оскільки в результаті його проведення вдалося підвищити рівень сформованості виконавських навичок через впровадження авторської методики. Запропоноване нами методичне забезпечення формування виконавських навичок гри на фортепіано в учнів ДМШ, шкіл мистецтв є ефективним. Одержані результати порівняльного аналізу, отримані за допомогою методів математичної статистики, підтверджують ефективність розробленої методики формування виконавських навичок гри на фортепіано в учнів ДМШ, шкіл мистецтв, можливість її застосування у різних навчальних групах, а також її екстраполяції. Методика органічно входить у процес фортепіанної підготовки учнів, не перевантажуючи навчально-виховний процес збільшенням годин, одночасно забезпечуючи підсилення мотивації не тільки щодо формування виконавських навичок гри на фортепіано, але й щодо навчальної, творчо-виконавської музичної діяльності учнів у цілому.

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИСЕРТАЦІЇ ВІДОБРАЖЕНО У ТАКИХ ПУБЛІКАЦІЯХ АВТОРА

1. Смородський В.І. Дослідження проблеми жанрових компетенцій в педагогіці та мистецтвознавстві /В.І. Смородський //Науковий часопис Національного педагогічного ун-ту імені М.П.Драгоманова. - Серія № 14:

Теорія і методика мистецької освіти: зб. наук. праць. – К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2013. – Вип. 15 (20). – С. 181-185.

2. Смородський В.І. Розвиток стильового слуху учнів на основі жанрового підходу /В.І. Смородський //Науковий часопис Національного педагогічного ун-ту імені М.П.Драгоманова. - Серія № 14: Теорія і методика мистецької освіти: зб. наук. праць. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. - Вип. 17 (22). – С. 129-132.

3. Смородський В.І. Виконавські навички гри на фортепіано учнів дитячих музичних шкіл: зміст та специфіка /В.І. Смородський // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових праць. - Вип. 6. - Педагогіка та психологія. - Чернівці: Чернівецький нац. у-т, 2015. - С. 175-180.

4. Смородський В.І. Організаційно-педагогічні умови формування виконавських навичок на засадах жанрового підходу в учнів дитячих музичних шкіл /В.І. Смородський //Педагогіка вищої та середньої школи: зб. наук. праць. [гол. ред. З.П. Бакум. – Кривий Ріг: ДВНЗ «КНУ», 2015. – Вип. 46. – С. 153-158.

5. Смородський В.І. Педагогічна діагностика сформованості виконавських навичок гри на фортепіано /В.І. Смородський //Науковий часопис Національного педагогічного ун-ту імені М.П.Драгоманова. - Серія № 14: Теорія і методика мистецької освіти: зб. наук. праць. – К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2015. - Вип. 19 (24). – С. 139-143.

6. Vitaly Smorodsky. Anwendung der Integrationstechnologien in Kontext das genrehafte paradigm des Unterrichts Spiel an fortepiano der lernenden musikalischen Kinderschulen /Віталій Смородський //Zeitschrift der Padagogischen Hochschule Karnten, Viktor Franki Hochschule Ausgabe 8 Sommersemester 2015. – S. 8-9.

7. Смородський В.І. Методичні рекомендації студентам при виконанні етюдів-картин С. Рахманінова /В.І. Смородський //Художньо-педагогічні читання: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції. – Харків: 2007. - С. 48-53.

АНОТАЦІЇ

Смородський В.І. Формування виконавських навичок гри на фортепіано в учнів ДМШ на засадах жанрового підходу. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика музичного навчання. – Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, Київ, 2015.

У дисертації розкриваються особливості формування виконавських навичок гри на фортепіано в учнів дитячих музичних шкіл на засадах жанрового підходу. Конкретизовано *специфіку* виконавських навичок гри на фортепіано, яка обумовлюється їх актуалізацією на основі несвідомого контролю з боку учнів під час їх застосування, а також можливістю точного й

безпомилкового виконання того чи іншого елемента фортепіанної гри на основі раціональних емоційно-психологічних та фізіологічно-енергетичних затрат.

Структурний аналіз виконавських навичок гри на фортепіано учнів дитячих музичних шкіл, проведений на основі комплексного підходу, дозволяє визначити досліджуваний феномен в якості комплексу мотиваційно-пізнавального, тренувально-операційного та творчо-результативного компонентів, нерозривно пов'язаних між собою. Визначені критерії, показники сформованості виконавських навичок гри на фортепіано учнів дитячих музичних шкіл. Аналіз статистичних даних, отриманих під час констатувального експерименту, надав можливість надати характеристики низькому, середньому та високому рівням сформованості виконавських навичок гри на фортепіано в учнів ДМШ, шкіл мистецтв.

Розроблено, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено поетапну методику формування виконавських навичок гри на фортепіано в учнів дитячих музичних шкіл на основі жанрового підходу. Провідним засобом формування виконавських навичок гри на фортепіано під час проведення формувального експерименту було визначено багату палітру жанрів фортепіанної музики, що склала основу навчально-педагогічного репертуару для учнів ДМШ, шкіл мистецтв. Формувальний експеримент проходив у перебігу трьох етапів: спонукально-ознайомлювального, розвивально-оцінювального та самостійно-продуктивного. Одержані результати порівняльного аналізу, отримані за допомогою методів математичної статистики, підтверджують ефективність розробленої методики формування виконавських навичок гри на фортепіано в учнів ДМШ, шкіл мистецтв, можливість її застосування у різних навчальних групах, а також її екстраполяції.

Ключові слова: виконавські навички, гра на фортепіано, учні дитячих музичних шкіл, жанровий підхід, компонентна структура, поетапна методика.

Смородский В.И. Формирование исполнительских навыков игры на фортепиано у учащихся ДМШ на основе жанрового подхода. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 - теория и методика музыкального обучения. - Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова, Киев, 2015.

В диссертации раскрываются особенности формирования исполнительских навыков игры на фортепиано учащихся детских музыкальных школ на основе жанрового подхода. Конкретизировано специфику исполнительских навыков игры на фортепиано, которая определяется их актуализацией на основе бессознательного контроля со стороны учеников во время их применения, а также возможностью точного и безошибочного выполнения того или иного элемента фортепианной игры на

основе рациональных эмоционально-психологических и физиологически энергетических затрат.

Структурный анализ исполнительских навыков игры на фортепиано учащихся детских музыкальных школ, проведенный на основе комплексного подхода, позволяет определить исследуемый феномен в качестве комплекса мотивационно-познавательного, тренировочно-операционного и творчески-результативного компонентов, неразрывно связанных между собой. Определены критерии, показатели сформированности исполнительских навыков игры на фортепиано учащихся детских музыкальных школ. Анализ статистических данных, полученных во время констатирующего эксперимента, предоставил возможность охарактеризовать низкий, средний и высокий уровни сформированности исполнительских навыков игры на фортепиано учащихся ДМШ, школ искусств.

Разработана, теоретически обоснована и экспериментально проверена поэтапная методика формирования исполнительских навыков игры на фортепиано учащихся детских музыкальных школ на основе жанрового подхода. Ведущим средством формирования исполнительских навыков игры на фортепиано во время проведения формирующего эксперимента была определена богатая палитра жанров фортепианной музыки, что составила основу учебно-педагогического репертуара для учащихся ДМШ, школ искусств. Формирующий эксперимент проходил в течении трех этапов: побудительно-ознакомительного, развивающие-оценочного и самостоятельно-продуктивного. Полученные результаты сравнительного анализа, полученные с помощью методов математической статистики, подтверждают эффективность разработанной методики формирования исполнительских навыков игры на фортепиано у учащихся ДМШ, школ искусств, возможность ее применения в различных учебных группах, а также ее экстраполяция.

Ключевые слова: исполнительские навыки, игра на фортепиано, ученики детских музыкальных школ, жанровый подход, компонентная структура, поэтапная методика.

Smorodskyi V.I. Formation of performing skills playing the piano in music school pupils on the basis of genre approach. - Manuscript.

The thesis for the degree of Candidate of Pedagogical Sciences, specialty 13.00.02 - theory and methods of music education. - National Pedagogical University named after M.P. Dragomanov, Kyiv, 2015.

In the thesis, the peculiarities of formation of executive skills piano pupils of children's music schools on the basis of genre approach. Concretized the specific performing skills playing the piano, which vary according to their actualization based unconscious control by the students during their use, and the ability to perform accurate and error-free or that element of piano playing through rational emotional and psychological and physiological energy costs.

Performing structural analysis skills piano pupils of children's music schools, performed in an integrated manner, to determine the studied phenomenon as complex motivational and educational, training, operational and creative-effective components are inextricably connected. The criteria, indicators of skill formation performing piano pupils of children's music schools. Analysis of statistical data received during konstatuvalnoho experiment into the characteristics provide low, medium and high levels of skill formation performing piano music school students, art schools.

Developed, theoretically proved and tested method of forming stages performing skills piano pupils of children's music schools based on genre approach. Lead forming tool performing piano playing skills during the formative experiment was defined rich palette of genres of piano music, the foundation of pedagogical repertoire for pupils of music school, art schools. Forming experiment took place in the course of three phases: the incentive-trial, Training, Assessment and self-productive. The results of comparative analysis, obtained by the methods of mathematical statistics confirm the efficiency of the method of forming the performing skills of playing the piano at the music school students, art schools, the possibility of its application in different educational groups and its extrapolation.

Keywords: performing skills, playing the piano, children's music schools students, genre approach, component structure, phased methodology.

Підписано до друку 05.11.2015 р. Формат 60x84/16.

Папір офсетний. Гарнітура Times.

Наклад 100 прим. Зам. № 566

Віддруковано з оригіналів.

Видавництво Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова. 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9
Свідоцтво про реєстрацію № 1101 від 29.10.2002.
(044) 239-30-26.